
TÜRKİYE’DE KADIN GİRİŞİMCİ KOOPERATİFLERİ: BACIYAN-I MERAM ÖRNEĞİ

WOMEN ENTREPRENEURIAL COOPERATIVES IN TURKEY: CASE OF BACIYAN-I MERAM

Ebru Özer TOPALOĞLU - Murat TOPALOĞLU***

ÖZET

Bir ülkenin ekonomik kalkınması için girişimcilik yapısı önem arz etmektedir. Girişimcilik; bir fırsatı algılayarak kar amacı güden yeni bir işletme kurma veya büyütme ve yeni bir mal veya hizmet ortaya çıkarma sürecidir. (Yılmaz ve Sünbül, 2009).

Kooperatifler belirli bir amaca ulaşabilmek için birbirine güvenen insanların tek başlarına yapamayacakları işleri veya birlikte yapılması daha yararlı olacak işleri maliyet fiyatına yapmak üzere dayanışma ile ekonomik güçlerini bir araya getirmeleri olarak tanımlanabilir (Uzel, 1970; Mülayim ,2013).

Kadın işgücünün ekonomiye kazandırılması, kadınların sosyal ve kültürel faaliyetlerinin geliştirilmesi, desteklenmesi, kadın istihdamının artırılması amacıyla kadın girişimcilerin talepleri doğrultusunda devletimiz 2013 yılında ‘Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi’ adıyla Gümrük ve Ticaret bakanlığınca örnek ana sözleşme yayınlanmış ve birçok yeni kadın kooperatiflerinin kurulması gerçekleştirilmiştir (Başaran, vd., 2015).

Bu Ülkemizdeki ekonomisi için en önemli yapı taşlarından biri olan kooperatifçilik yapısı incelendiğinde kadın kooperatiflerinin sayısının az

*Öğr. Gör. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, eozar@konya.edu.tr

**Arş. Gör. Kafkas Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, mtmurattopaloglu@gmail.com

olduğu görülmektedir. Çalışmamızın örnek olayını oluşturan Bacı Yanı Meram'ın araştırmaya seçilme nedeni Türkiye'de benzeri bir kooperatif yapısının olmamasıdır. Kadın girişimcilerin sayısının artması için bu tür kooperatiflerin sayısının çoğalması önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kooperatif, Kadın, Girişimci

ABSTRACT

Entrepreneurship is important for the economic development of an country. Entrepreneurship; it is the process of perceiving an opportunity to set up or grow a new business from a profit-oriented business and to create a new product or service. (Yılmaz and Sünbül, 2009).

Cooperatives can be defined as a combination of solidarity and economic forces to make sure that the people who trust each other to achieve a certain goal can not do the work alone or the more useful things to do together at a cost price (Uzel, 1970, Mülâyim, 2013).

In order to increase women's labor force, to promote women's social and cultural activities and to increase women's employment, in the direction of the demands of female entrepreneurs, our country published the example article of the Ministry of Customs and Trade under the name of "Woman Entrepreneur Production and Operation Cooperative" in 2013 and many new women cooperatives were established (Başaran , et al., 2015).

When the structure of cooperatives, one of the most important building blocks for the economy in this country, is examined, it is seen that the number of women cooperatives is low. The reason for the selection of Bacı Yanı Meram, who constitutes the case of our work, is the lack of a similar cooperative structure in Turkey. Increasing the number of such cooperatives is important to increase the number of women entrepreneurs.

Keywords: Cooperative, Woman, Entrepreneur

1. GİRİŞ

Kooperatifçilik fikri işbirliği düşüncesiyle ortaya çıkmış toplum temelli, demokratik özelliklere sahip olan, değişen koşullara çabucak uyum gösterebilen, katılımcı ilişki ağına sahip yerel ihtiyaçlara önem veren bir yapıdır (Geray,2014; Çetin,2009). 1163 Sayılı Kooperatifçilik Kanunu’nda kooperatifçilik 1. maddesinde şöyle tanımlanmıştır:

“Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denir”.

Kanunda geçen tanımdan da anlaşılabileceği üzere kooperatiflerde yardım ve dayanışma esastır. Kooperatifçiliğin tarihsel gelişimi incelendiğinde belirli dönemlerde çok ilerleme gösterirken, dönemin koşullarına ve politikalarına göre önemini bazen kaybettiği görülmektedir (Kocabaş, 2010).

Çalışmanın temel konularından biri olan kooperatifler belirli bir amaca ulaşabilmek için birbirine güvenen insanların tek başlarına yapamayacakları işleri veya birlikte yapılması daha yararlı olacak işleri maliyet fiyatına yapmak üzere dayanışma ile ekonomik güçlerini bir araya getirmeleri olarak tanımlanabilir (Uzel,1970; Mülâyim,2013).

Türkiye’deki kadın kooperatifleri incelendiğinde kadınlar tarafından ülkemizde kırsal alanda kurulan ilk kooperatifin bir proje kapsamında 2003 yılında İzmir’in Kiraz ilçesi Yağlar Köyü’nde yaşayan kadınların kurmuş olduğu kooperatiftir.

Ailelerine destek olmak ve yaşadıkları bölgede yaşam koşullarının daha iyi olması için bu kooperatifi kuran kadınlar sadece kooperatifi kurmakla kalmamış kendilerini geliştirmek için eğitimler düzenlemişlerdir.

Erkek üyenin kabul edilmediği kooperatif sayesinde

Gümüsoğlu'nun yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre kadınlar bulundukları dar kalıptan çıkıp kooperatif sayesinde dünyaları genişlemiştir.

Kendi kapalı çevrelerinde yaşayan kadınlar kooperatifleri kurulduktan sonra dış kurumlara aşina olmuşlardır. Kooperatife üye kadınlar kolektif olmanın verdiği güçle özgüven kazanmışlardır. Özellikle kooperatif faaliyetleri başladıktan sonra aldıkları eğitimlerle yeni rol ve ben imajları gelişmiştir.

Son olarak kadınların hane içinde itibarı artmıştır (Gümüsoğlu, 2012). Yağlar köyü 6 Aralık 2012 tarihinde 6360 sayılı kanunla mahalleye dönüştürülmüştür.

Ülkemizde de son yıllarda girişimcilik faaliyetlerinin artması, kişilerin iş fikirlerini hayata geçirebilmelerini sağlamak adına devletimiz tarafından girişimcilik destekleri verilmektedir. Bu desteklerde kadınlara özel destek limitleri belirlenmekte ve ülkemizdeki kadın girişimci sayısının artırılması çalışılmaktadır. Kadın girişimcilerin karşılaştıkları çeşitli sorunlar vardır. Bu sorunlar girişimcilik fikirlerini hayata geçirmeden başlamaktadır. Yaşadıkları çevrenin fikirlerini desteklememesi, ailelerinin ve sosyal çevrelerinin tepki göstermesi gibi sorunlar yaşamaktadırlar. Kadın girişimciler iş fikirlerini gerçekleştirdiklerinde de sorun yaşamaktadır. Piyasadaki dengesizlikler, krizler de kadın girişimcileri etkilemektedir.

Duguid, Durutaş ve Wodzicki (2015) tarafından hazırlanan Türkiye'de Kadın Kooperatiflerinin Mevcut Durumu isimli raporda kadın kooperatifleri için yerel kadın örgütlenmeleri olduklarından belediyelerle işbirliği önem arz etmektedir.

Son dönemlerde belediyeler de bu işbirliklerinde yer almaya başlamış olup iyi sonuçlar alınmaktadır. Kadın kooperatifleri ve belediye işbirliklerine İstanbul'da Kartal, Kağıthane, Bahçelievler, İzmir'de Balçova, Karşıyaka, Ödemiş, Seferihisar, Menemen, Mordoğan, Çanakkale'de Biga, Karabiga, Balıkesir'de Burhaniye örnek verilebilir (Duguid, vd., 2015). Çalışmamızın örnek olayını oluşturan Bacıyan-ı Meram Kadın Girişimci Kooperatifi de Konya Meram Belediyesi tarafından kurulmuştur.

1. TÜRKİYE’DE KOOPERATİFÇİLİK ve KADINLAR

Kooperatifler, bir ekonomik varlık ve girişim olarak bir işletmeye sahip olan, ekonomik çıkarları sağlamak için bir örgütlenmeyi ve dayanışmayı sağlayan bir örgüttür (Geray, 2014).

Kooperatifler; ekonomik açıdan zorluk yaşayanlar için büyük avantajlar sağlamaktadır.

Temel gereksinimleri, bir araya gelerek karşılamak amacı ağır basar. Karşılıklı yardım, ve dayanışma önemlidir ve ekonomik varlığı bulunan bir girişimdir. Kooperatifçiliğin temel değerleri, özüne yardım, demokrasi, eşitlik, adalet ve dayanışmadır (Geray, 2014).

Türkiye’de kooperatifçilik yapısının tarihçesine baktığımız zaman kökeni Osmanlı İmparatorluğu’na dayanmaktadır. Türkiye’de kooperatifçilik hareketini başlatan Mithat Paşa olmuştur.

Mithat Paşa tarafından 1863 yılında Memleket Sandıkları kurulmuştur. Mithat Paşa Memleket Sandıkları’nı kurarak devlete ait boş toprakların köylüler tarafından imece usulü ile tatil günlerinde ekilmesi ve elde edilen ürünlerin satışından sağlanan gelirle sandığa sermaye sağlanmasını amaçlamaktaydı.

Memleket sandıklarının Türk Kooperatifçiliğinin başlangıcı olarak görülmesinin sebebi ise sağlanan kazançtan yönetim gelirleri düşüldükten sonra kalan paranın üçte biri üyelere dönem sonu karı olarak dağıtılmaktaydı (Uzel, 1970).

Memleket Sandıkları 1883 yılında Menafi Sandıklarına dönüşmüş ve 1888 yılında Menafi Sandıkları’da kaldırılarak yerine Ziraat Bankası kurulmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulması ile birlikte kooperatifçilik hareketlerini başlatan Mustafa Kemal Atatürk’tür.

Atatürk, kooperatifçiliğe özel önem vermektedir. Atatürk kooperatiflere verdiği önem nedeniyle Cumhuriyet kurulmadan önce 23 Nisan 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılışında 1.

İcra Vekilleri tarafından hazırlanıp 27 Eylül 1920’de Meclise sunulan 77 maddenin yer aldığı Kooperatif Şirkeler yasa tasarısı hazırlanmıştır.

Kurtuluş Savaşı zamanları olması nedeniyle yasa tasarısının sadece 5 maddesi onaylanmış ve geri kalan maddeler tümüyle Meclisten geçememiştir (Mülayim, 2013). Bu nedenle de 1923 yılında toplanan 1. İzmir İktisat Kongresi’nde kooperatifçiliğin geliştirilmesi istenmiştir.

Türkiye’de kooperatifler kuruluşlarından itibaren devlet vesayeti altındadırlar. Bu nedenle de Türkiye’de kooperatifler devletin müdahalesi ile gelişen ve devletin kalkınmasını hızlandırmak istediği kesimlerde yardımcı olduğu bir örgüt yapısı olarak karşımıza çıkmaktadır (Demirci, 1981).

Türkiye’de 1963 yılından beri hazırlanan kalkınma planları incelendiğinde 1963 ile 1967 yıllarını kapsayan I. Kalkınma Planı’nda kooperatiflere detaylı yer verilmiştir. Köylerin kalkınması dolayısıyla da toplumsal kalkınma için kooperatiflerin öneminden bahsedilmiştir. Tarımda gelişmenin kooperatifleşme hareketi ile olacağı vurgulanmış ve bu nedenle kooperatiflerin destekleneceği belirtilmiştir.

Daha sonrasında yayınlanan II. Planda ise kooperatiflerle ilgili sektör ayrımı yapılmıştır ve 1163 sayılı Kooperatifler Yasası çıkartılmıştır. 1969 yılında çıkarılan bu yasayla Ticaret Bakanlığı’na bağlı olan kooperatifler 1983 yılında bu konu ile ilgili görev ve yetkiler Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanlığı’na devredilmiştir.

1969 yılında çıkarılan Kooperatifler Yasası’ndan önce Türkiye’de kooperatifçilik faaliyetleri yavaş ilerlemekteyken bu yasadan sonra kooperatifleşme faaliyetleri hızlanmıştır.

Bunun nedeni olarak sosyal demokrat politikaların geliştirilip uygulamaya koyulmasının etkili olduğu söylenebilir (Geray, 1992). Ayrıca

II. Kalkınma Planı ile 1163 ve 1581 sayılı kanunlardan yararlanan kooperatifler üst düzeyde örgütlenmiş ve bu kanuna göre Köy-Koop, Hür-Koop ve Panko Birlik adları altında üç tane merkez birliği kurulmuştur (Kocabaş, 2010). III. ve IV. Planda da kooperatifçiliğin önemi üzerinde

durulmuş fakat 1985-1989 yıllarını kapsayan

V. Kalkınma Planında kooperatifçiliğe yer verilmemiştir. 1988 yılında 1163 Sayılı Kooperatif Yasası'nda değişiklikler yapılmış ve devletin kooperatifler üzerinde yetkisi artırılmıştır.

VI. Kalkınma Planında ise üreticinin ürünlerini en iyi şekilde değerlendirmesi için Tarım Satış Kooperatiflerinin kuruluş amaçları doğrultusunda çalışması ve kendi kendilerine yetebilecek duruma gelmesinin sağlanması hedeflenmiştir.

Bu planda tarım ürün sigorta sistemi geliştirileceğine de yer verilmiştir. Bu planda tarım kooperatiflerine destekten de bahsedilmiştir.

VII. Kalkınma Planı'nda ise tarımsal politikalar ile ilgili olarak tarım kooperatiflerinin özerkleşmesine karar verilmiştir. Ve bu durum kooperatiflerin şirketleşmesinin önünü açmıştır.

Bu plan dahilinde 3186 ve 2834 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri kanunlarında değişiklik yapılması planlanmıştır.

Bu değişikliklerin nedeni ise Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri ortaklarına daha iyi hizmet verebilmesini ve kooperatifçilik hizmetlerini daha etkin bir şekilde yerine getirmesini sağlamaktır. Ayrıca bu planda üretici birliklerinin geliştirilmesine de yer verilmiştir. 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun 1 Haziran 2000 tarihinde TBMM Genel Kurulunda kabul edilmiştir.

VIII. Kalkınma Planı'nda ise Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin özerkleştirilmesi ve kooperatiflerin sürekliliğinin sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca üreticilerin kooperatifleşmesi, şirketleşmesi ve üretici birliklerinin kurulmasının özendirileceği belirtilmiştir.

Kırsal kesiminin gelişmesi için kooperatiflerin öneminden bahsedilmiştir.

IX. Kalkınma Planı'nda sadece Tarım satış kooperatifleri ve birlikleri yeniden yapılandırılarak özerk hale getirilmesine yer verilmiştir.

X. Kalkınma Planında da kooperatifçiliğin öneminden bahsedilmiştir. 1963 yılından beri hazırlanan kalkınma planları incelendiğinde Türkiye’de hükümetlerin uzun süre görevde olamamaları uygulanacak kooperatifçilik politikalarını da etkilemiştir. 2015 yılına kadar 64 hükümet kurulmuştur ve 2003 yılına kadar kurulan hükümetlerin görev süresi yaklaşık ortalama 15 aydır. 2003 yılından itibaren kurulan 6 hükümetten 3 tanesinin görev süresi yaklaşık 5 yıldır. Bu durumda uygulanacak politikaların diğer hükümetlere göre daha etkili yönetilmesini ve uygulamaya geçilmesini sağlamıştır.

Genel itibariyle kooperatiflerin ülkemizdeki gelişimi ve devletin kooperatiflere bakış açısı bu şekilde özetlenebilir.

Günümüzde Türkiye’deki kooperatifçilik yapısını incelediğimiz zaman en fazla sayıda kooperatif (44.910) konut yapı türünde olup, konut yapı kooperatiflerini sırayla tarımsal kalkınma kooperatifleri (7.534), taşıma kooperatifleri (6.491), tüketim kooperatifleri (2.617), sulama kooperatifleri (2.381) ve tarım kredi kooperatifleri (1.625) izlemektedir. Kooperatif sayısında olduğu gibi kooperatif ortak sayısında da 16 konut yapı kooperatifleri ilk sırada bulunmaktadır (1.655.098).

Konut kooperatiflerini sırasıyla pancar ekicileri kooperatifleri (1.564.320) ve tarım kredi kooperatifleri (1.054.340) izlemektedir. Türkiye’de 2014 yılında kayıtlı olan 72.563 kooperatifin 19.450’sinin Marmara Bölgesinde, 16.685’inin İç Anadolu Bölgesinde, 10.010’unun Ege Bölgesinde, 9.782’sinin Akdeniz Bölgesinde, 7.347’sinin Karadeniz Bölgesinde, 5.457’sinin Doğu Anadolu Bölgesinde ve 3.753’ünün Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunduğu görülmektedir.

İl bazında en fazla sayıda kooperatif İstanbul (8.862), Ankara (8.419) ve İzmir’de (3.971) bulunurken, en az sayıda kooperatif ise Tunceli (80), Şırnak (131) ve Bitlis (134)’te bulunmaktadır.

Türkiye’de kayıtlı kooperatif ortak sayısı 2014 yılında 7.373.224 olup, bunların 1.637.855’i Marmara Bölgesinde, 1.614.486’sı İç Anadolu Bölgesinde, 1.249.854’ü Ege Bölgesinde, 1.216.202’si Karadeniz Bölgesinde, 871.641’i Akdeniz Bölgesinde, 498.037’si Doğu Anadolu Bölgesinde ve 285.149’u Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır.

İl bazında en fazla kooperatif ortak sayısı İstanbul (522.465), Ankara (487.365) ve İzmir’de (352.098) bulunurken, en az sayıda kooperatif ortak sayısı Hakkâri (3.646), Tunceli (4.360) ve Siirt’te (4.499) bulunmaktadır.

Türkiye’de kooperatifçilik faaliyetlerinin yürütülmesinden Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Genel Müdürlük Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Daire Başkanlığı Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğü Yapı Kooperatifleri Daire Başkanlığı ve Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Şube Müdürlüğü/ Koordinatörlük Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Teşkilatlanma Daire Başkanlığı Kooperatifçilik Koordinatörlüğü sorumludur.

Kadın kooperatiflerini incelediğimiz zaman kadın girişimci kooperatiflerinin 2014 yılı itibariyle sayısı 13’tür ve bu kooperatiflerde 105 ortak bulunmaktadır.

Türkiye’de kadın kooperatiflerinin sayısının artması için “Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi” ana sözleşmesi Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmıştır.

Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi ana sözleşmesinde “Kooperatifin amacı ortaklarının ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları ile ekonomik faaliyetleri kapsamında yer alan mal ve hizmet üretimi ile bunların pazarlanmasına yönelik ihtiyaçlarını karşılamak, girişimlerini desteklemek, üretim becerilerini geliştirmek, böylece ortaklarının ekonomik menfaatlerini koruyarak sağlıklı ve gelişmiş bir çevrede yaşamalarını sağlamak” temel alınmıştır.

Sadece girişimciliğin desteklenmesi değil kadınların üretime de destek vermesi gerektiğine dikkat çekilmiştir (Türkiye Kooperatifçilik Raporu, 2015).

Kadın kooperatiflerinin bilinirliğinin artırılması ve gelişimi için Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı’nda (TÜKOSEP) yer alan kadınların girişimcilik kabiliyetlerinin artırılması ve ekonomide bir aktör olarak yer almalarının sağlanması adına kooperatifler çatısı altında örgütlenmeleri yönünde çalışmalarda bulunmak için, faaliyet çerçevesinde “Kadın Kooperatifleri Tanıtım ve Kapasite Geliştirme

Projesi (Kadın-KOOP)’’ uygulamaya konulmuştur.

Projenin amacı ise kadınların ekonomiye katkılarının artırılması için kooperatif çatısı altında örgütlenmelerini sağlayacak girişimlerde bulunmaktır. Bu proje kapsamında Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, Alman Kooperatifleri Konfederasyonu Türkiye Temsilciği ve Ankara Eczacı Odası işbirliğiyle 2014 yılında Ankara Eczacı Odası üyelerine, Ulucanlar Sanat Sokağında çeşitli sanat eseri üreten kadın sanatçılara ve Adana’da yer alan kadın girişimciler, mevcut kooperatifçiler ve kooperatifçi adaylarına yönelik olarak çalışmalar yürütülmüştür.

Alanya Ticaret Odası Kadın Girişimciler Kurulu ile Aydın Ticaret Odası ve Aydın Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği’nin katkılarıyla düzenlenen organizasyonlara katılım sağlanmış ve kooperatifçiliğe ilişkin bilgi verilmiştir. Ayrıca, kadın kooperatiflerine ilişkin olarak hazırlanan tanıtıcı kitapçık internet sitesinde yayınlanmış ve basılı olarak da kooperatif üst kuruluşları ile kadın kooperatifi kurmak isteyen girişimcilerin kullanımına sunulmuştur (Türkiye Kooperatifçilik Raporu, 2015).

Türkiye’de kadın kooperatiflerinin daha etkin olabilmesi için kadınların işletme dışı faaliyetlerde daha aktif olmaları gerekmektedir (Özdemir ve ark.,2011).

Kooperatifler bireysel olarak iş fikirlerini hayata geçiremeyen veya örgütlenmekle ilgili sorun yaşayan kişiler için önem arz etmektedir.

Kooperatifler, ortaklarına eğitimleri ve kariyerlerini geliştirebilmeleri için ve mesleki kabiliyetlerini arttırmalarında destek olarak insan kaynaklarının gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır (Özdemir,2009).

Kadın girişimciliğin sürdürülebilir olması için dış dünyanın bilgilerinden faydalanabilen bir özgüven ve örgütlenmeyle sağlanan dayanışma ağlarına dayandırılmalıdır (Ertürk, 1994).

Türkiye’deki kırsal bölgelerde yaşayan kadınlar için kooperatifçilik hareketleri, kadınların ekonomik, sosyal ve politik faaliyetlere erkeklerle eşit düzeyde katılımını sağlayacak kadın örgütlenmelerinin

geliştirilmesini ve yaygınlaştırılmasını desteklemesi yönünden önemlidir (Kocabaş, 2010).

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından 2012 yılında hazırlanmış olan rapora göre kadınların açısından kooperatifleri başarılı yapan ilkeler şöyledir:

- Cinsiyete dengeli yaklaşımı benimsemesi,
- Kadın kimliğini göz ardı etmemesi,
- Yerel değerleri ortaya çıkarması,
- Aktif örgütlenmeye katkıda bulunması,
- Kamu kurum ve kuruluşlarınca desteklenmesi
- Müdahaleci kalkınma değil, katılımcı kalkınma yaklaşımını benimsemesi,
- Emek-yoğun değil, teknoloji, sermaye, bilgi, yoğun iş ve üretim alanlarını gözetmesi,
- Danışma, eğitim ve fizibilite hizmetlerinin verilmesi
- Kalkınmada eşitlik ve adalet ilkelerine uyum gösterilmesi,
- Sahiplenme ve aidiyet duygusunu hissettirmesi,
- Dezavantajları gözetmesi,
- Gerçekçi, ulaşılabilir hedefler belirlemesi,
- İşbirliği ve ortaklıkların kurmasına açık olması,
- Demokratik ve şeffaf yönetim, idare anlayışını benimsemesi,
- Sosyal sorumluluk duygusunu gözetmesi,

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan rapora göre ayrıca kadın kooperatiflerinin çalışma alanlarını şu şekilde sıralayabiliriz;

- El becerileri için eğitici kurslar düzenlemek,

- Geleneksel gıda ürünlerinin üretim ve pazarlanması,
- Lokantacılık,
- Özürlü eğitimi ve bakımı,
- Okul öncesi eğitim,
- Kadınların el emeği ile ürettikleri giyim, hediyelik eşya vb. ürünlerin pazarlanmasıdır.

Çalışmamızın örnek olayını oluşturan Bacıyan-ı Meram kooperatifi, bu çalışma alanlarından özellikle geleneksel gıda ürünlerinin üretim ve pazarlanması ve kadınların el emeği ile ürettikleri giyim, hediyelik eşya vb. ürünlerin pazarlanması konularında faaliyet göstermektedir.

2. ÖRNEK OLAY

Çalışmamızda ülkemizdeki kadın girişimcilik kooperatiflerine güzel bir örnek olan Bacıyan-ı Meram Kadın Girişimci Kooperatifi incelenecektir. Çalışmada kooperatifin kurucu Meram Belediye başkanı Fatma Toru'nun gazetelere verdiği demeçler analiz edilecektir. Ayrıca kurumun web sayfasından faydalanılacaktır. Araştırmamızda Bacıyan-ı Meram kooperatifi 2015 yılında Konya'nın Meram ilçesinde Meram Belediyesi'nin desteğiyle kurulmuştur.

Konya'nın ilk kadın girişimci kooperatifi olan Bacıyan-ı Meram ismini XIII. yüzyılda, Anadolu'da Ahilik teşkilatının kadınlar kolu olarak Türkmenler tarafından kurulan ve dünya tarihinde ilk kadın örgütlenmesi olarak gösterilen Bacıyân-ı Rûm dan alan kooperatif şu anda tamamı kadın olan 600'den fazla üye ile faaliyetlerine devam etmektedir (Sırım, 2015). Fatma Toru vermiş olduğu bir demeçte "Kooperatif üyelerinden 60 civarında kadın; yarı zamanlı olarak sürekli çalışmakta, üretime katkı sağlamaktadır.

Haftanın yedi günü açık olan kooperatif binamız 08.00-18.00 saatleri arasında hizmet vermekte, özel gün ve gecelerde de rezervasyonlu olarak çalışmalarını sürdürmektedir" demiştir.

Meram Belediye Başkanı yapmış olduğu bir açıklamada kooperatifin temel felsefesinden şu şekilde bahsetmiştir: “Temel felsefemiz; kadınların kendi ayakları üzerinde durabilmesi ve aile ekonomisine katkı sağlayabilmesidir”.

Meram Belediye Başkanı Fatma Toru ayrıca kooperatifin kuruluş amacını şöyle açıklamıştır:

“Geçmişimizle bağ kurmak üzere Ahilik Teşkilatı’nı model alarak Bacıyan-ı Meram Kadın Girişimci Kooperatifi’ni kurduk”. Ayrıca Fatma Toru gelecekteki hedefleri ile ilgili de şöyle bir açıklama yapmıştır:

“Temennim kadınlarımızın ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkı sağlayacak bu yapının; Bacıyan-ı İnegöl, Bacıyan-ı Bursa, Bacıyan-ı İstanbul gibi farklı isimlerle yerel yönetimlerin desteğiyle tüm Türkiye’ye yayılmasıdır”.

Meram Belediyesi’nin dezavantajlı grup olan ev hanımlarını istihdama ve ekonomiye katmak için kadınların sosyal, kültürel ve ekonomik tüm ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak projeler üretmeyi amaçlayarak bu kooperatifi kurmuştur.

Kooperatif üyesi kadınların bir kısmı belediye tarafından tahsis edilen merkezde çalışırken bir kısmı da evde üretim yapmaktadır. Öncelikli olarak mefruşat, gıda ve el sanatları branşlarında hizmet vermektedir.

Bacıyan-ı Meram kooperatifi kadın girişimcileri desteklemek amacıyla projeler de geliştirmektedir. Satış merkezleri ile kadın girişimciler desteklenmektedir. Kadınların el emeklerini satmalarına aracı olan kooperatif bu faaliyetleri geliştirmek için de yeni atılımlar yapmaktadır.

Meram Belediye Başkanı Fatma Toru’nun önderliğinde kurulan kooperatif yapısı Türkiye’deki diğer yerel belediyelere örnek teşkil etmektedir.

Türkiye’de bu tür kooperatiflerin sayısının artması kadınların maddi ve manevi anlamda güç kazanmasını sağlayacaktır. Maddi anlamda kadınlar yaptıkları ürünleri, el işlerini çok daha kolay satıp kendilerine ve

ailelerine gelir sağlayabilecektir.

Bu tür kooperatiflerin önderliğinde iş fikirlerini hayata geçirip kendi işlerini kurabileceklerdir. Manevi anlamda ise kadınlar elde ettikleri başarılar ile kendilerini ve ailelerini motive edeceklerdir. Kendi ayakları üstünde durdukça hem ailelerine hem de ülkesine çok daha faydalı bireyler haline geleceklerdir.

SONUÇ

2012 yılında Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Kooperatifçilik ve Kadın Kooperatifleri isimli çalışmada yer alan önerinin hayata geçmesi belediyelerin kadın kooperatiflerine desteklerini arttırmalarını sağlayacaktır. Kooperatifleşmenin teşvik edilmesi amacıyla Belediyeler Kanununda kadın kooperatiflerine maddi kaynak aktarılmasına yönelik değişiklik yapılması önem arz etmektedir.

Bacıyan-ı Meram gibi kadın girişimci kooperatiflerinin artması ekonomik gelirin artışını sağlayacaktır hem de yeni istihdam kapıları açacaktır. O nedenle yerel yönetimlerin bu tür kooperatifler kurması önem arz etmektedir. Devletin vereceği desteklerle veya projelerle de bu tür kooperatiflerin güçlenmesi gerekmektedir. Devletten alınacak destekler kadın girişimci kooperatiflerinin yaşam ömürlerini uzatacaktır.

KAYNAKÇA

Başaran, H., Birinci, S., Şener, H. B., Özçağlar, A., & Zeyrek, A. E. (2015). Yerel Dayanışmadan Büyük İşletmelere (Yüzyıllık Geçmişle Tarım Satış Kooperatifleri). Tebliğ (Basılmamış), 21.

Çetin, H. (2009). Kalkınma Sürecinde Kooperatifçiliğin Sosyal, Ekonomik ve Demokratik Etkileri Üzerine Genel Bir Değerlendirme. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Dr. H. İbrahim Bodur Girişimcilik Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, 2009 (Cilt 4, Sayı 2).

Demirci, R., 1981. Türkiye’de Kooperatifçilik Hareketi ve Kooperatifçiliğimizden Beklenen Gelişmeler, X. Türk Kooperatifçilik Kongresi, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları No:44, Ankara, s.25-38.

Devlet Planlama Teşkilatı. (1964) Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967). Ankara

Devlet Planlama Teşkilatı . (1967) İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1967-1972). Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı . (1973) Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977). Ankara: Yayın No: DPT.1272.

Devlet Planlama Teşkilatı . (1979). Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983). Ankara: Yayın No: DPT.1664.

Devlet Planlama Teşkilatı . (1985). Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989). Ankara: Yayın No: DPT:1974

Devlet Planlama Teşkilatı . (1990). Altıncı Beş yıllık Kalkınma Planı (1990-1994).Ankara:Yayın No: DPT.2174.

Devlet Planlama Teşkilatı . (1995) Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000). Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2000) Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005). Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2006). Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013). Ankara.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2013). ;Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018). Ankara.

Duguid, F., Durutaş, G., ve Wodzicki, M., (Aralık,2015). Türkiye’de Kadın Kooperatiflerinin Mevcut Durumu, The World Bank.

Ertürk, Yakın (1994), “Kadın Girişimcilerinden Girişimcilikte Örgütlü Dayanışma Yaklaşımı: Hindistan’dan Bir Örnek”, İÜ Kadın sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi Kadın Araştırmaları Dergisi, Sayı: 2, İstanbul

Geray, C. (2014). Kooperatifçilik, Nika Yayınevi, Ankara.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. 2012. Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012 -2016. Ankara.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. 2015. Kooperatif İstatistikleri

Bildirimi. Ankara.

Gümüőğlu, F. (2012). Kadınların Toplumsal Alanda Güçlenmesine Bir Örnek: “Yağlar Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi”. Kadın Araştırmaları Dergisi, (10).

Kocabaş, Ö. Y. (2010). Türkiye’de tarımsal kooperatifçilik düşüncesinin gelişimi. Libra Kitap.

Mülayim, Z.G. (2013). “Kooperatifçilik” Ankara: Yetkin Yayıncılık

Sırım, V. (2015). Osmanlı Kadınının Ekonomik Hayata Etkin Katılımı: Bacıyan-ı Rum Örneği. Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 4(8).

Uzel, Haluk. (1970). Kooperatifçilik, Gürsoy Basımevi, Ankara.

<http://www.bacıyanimeram.com/>, Erişim Tarihi: 28.08.2017

<http://meram.bel.tr/icerik/23/3257/bacıyani-merami-cok-begendiler.aspx>, Erişim Tarihi: 28.08.2017

<http://www.hurriyet.com.tr/bacıyan-i-meram-kooperatifi-acildi-37095713>, Erişim Tarihi: 28.08.2017